

Радіонова Н.Й., д.е.н., проф., Окончук А.Р., студент

Київський національний університет технологій та дизайну

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ КОМП'ЮТЕРНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ ДЛЯ ОБЛІКУ ГРОШОВИХ КОШТІВ

Анотація. У статті досліджено поняття «автоматизовані інформаційні системи в обліку». Розглянуто можливості використання сучасних комп'ютерних інформаційних систем для ведення обліку. Визначено особливості облікових процедур в умовах використання автоматизованих інформаційних систем. Наведено вимоги, що пред'являються до організації обліку із застосуванням автоматизованих інформаційних технологій. Виділено принципи, на яких мають розвиватися інформаційні системи обліку. Розкрито інформацію щодо складу показників, характеристики та призначення основних первинних документів з обліку грошових коштів у програмі «ІС: Підприємство». Розглянуто процес складання в програмі первинних та зведених документів з обліку грошових коштів. Візуалізовано формування в програмі «ІС: Підприємство» Оборотно-сальдової відомості по рахунку 30 «Готівка» та платіжного доручення. Досліджено ефективність застосування системи «Клієнт-Банк» для прискорення здійснення безготівкових розрахунків. Зазначено, необхідність підвищення вимог до знань бухгалтерів для підвищення ефективності облікових процедур шляхом застосування комп'ютерних технологій.

Ключові слова: автоматизована інформаційна система; інформаційні технології; облік грошових коштів; комп'ютерна обробка даних; комп'ютерне середовище; програмне забезпечення для обліку.

Radionova N.Y., Okonchuk A.R.

Kyiv National University of Technologies and Design

PECULIARITIES OF USING COMPUTER INFORMATION SYSTEMS FOR CASH ACCOUNTING

Abstract. The article explores the concept of automated information systems in accounting. Possibilities of using modern computer information systems for accounting are considered. Peculiarities of accounting procedures in the conditions of using automated information systems are determined. The requirements for the organization of accounting with the use of automated information technology are given. The principles on which accounting information systems should be developed are highlighted. Information on the composition of indicators, characteristics and purpose of the main primary documents for cash accounting in the program "IC: Enterprise" is disclosed. The process of compiling primary and consolidated documents on cash accounting in the program is considered. Visualization of the formation in the program "IC: Enterprise" of the turnover balance on the account 30 "Cash" and the payment order is visualized. The efficiency of the Client-Bank system application to accelerate the implementation of non-cash payments has been studied. The need to increase the knowledge requirements of accountants to increase the efficiency of accounting procedures through the use of computer technology is pointed.

Keywords: automated information system; information technology; cash accounting; computer data processing; computer environment; accounting software.

Постановка та актуальність проблеми. У сучасних умовах зростає необхідність своєчасного отримання достовірної та точної інформації для підвищення раціональності управління діяльністю підприємства, що дає підстави розглядати важливість ролі інформаційних облікових систем для ефективного та довгострокового функціонування підприємства.

Сучасні інформаційні системи суттєво змінюють можливості підприємств кожного виду економічної діяльності не тільки в частині технічної підтримки, а й у частині організації, правового регулювання та документаційного забезпечення.

Облік грошових коштів та розрахунків є одним з найскладніших і трудомістких ділянок обліку, тому використання комп'ютерних систем при обробці інформації щодо управління грошовими коштами просто необхідне. По-перше, автоматизований облік безготівкових розрахунків прискорює їх здійснення та полегшує роботу по обробці документів. По-друге, використання інформаційних систем для обліку грошових коштів підвищує ефективність і достовірність облікових процедур, що відіграє дуже важливу роль для ліквідності та платоспроможності підприємства. Зазначене обумовлює актуальність теми дослідження.

Аналіз останніх публікацій. Теоретичні аспекти проблем комп'ютеризації обліку досліджували такі вітчизняні та зарубіжні науковці, як К.В. Безверхий [1], М.М. Шигун [1], С.Я. Король [2], А.О. Ключко [2], А.П. Піцик [3], Н. Рогова [4], Р. Скриньковський [5], В. Гладун [5], М. Крамар [5], В.Л. Комиссаров [5], І.В. Спільник [6], М.С. Палюх [6], А.Р. Сторожук [7], М.І. Скрипник [8], Т.Є. Воронкова [8] та інші. Науковці визначили теоретико-методичні підходи, що застосовують бухгалтери під час застосування інформаційних систем для обліку, сформулювали основні вимоги щодо автоматизації облікових процедур.

Проте, окремі особливості застосування комп'ютерних інформаційних систем для обліку грошових коштів підприємства все ще залишаються відкритими та потребують подальшого дослідження.

Метою статті є дослідження особливостей застосування комп'ютерних інформаційних систем для обліку грошових коштів та обґрунтування методичних підходів до комп'ютеризації обліку шляхом аналізу переваг застосування інформаційних систем, дослідження проблемних аспектів щодо запровадження комп'ютерних технологій для обліку грошових коштів, а також розгляд перспектив розвитку комп'ютеризації при здійсненні облікових процедур з грошовими коштами.

Виклад основних результатів та їх обґрунтування. Під поняттям «автоматизовані інформаційні системи в обліку» розуміють людино-машинну систему функціонування з урахуванням локальних обчислювальних мереж та інших сучасних засобів обчислювальної техніки, які забезпечують автоматизоване виконання функцій бухгалтерського обліку.

Ведення обліку на основі автоматизованих інформаційних систем виконується бухгалтерами, обліковцями, зав. складами в організаційній структурі обчислювальної мережі. При цьому, облік реалізується з урахуванням діючих нормативних актів всіх рівнів, тобто з урахуванням положень облікової політики підприємства, системи ведення обліку, плану рахунків, що застосовується, документообігу тощо. При цьому використовуються традиційні елементи методу бухгалтерського обліку (документація, інвентаризація, рахунки, подвійний запис тощо) [4, с. 105]. Але, в умовах використання автоматизованих інформаційних систем їх реалізація має деякі особливості: зокрема, у первинних документах відображають лише оперативні (змінні) дані, а постійну інформацію зберігають у базі даних (довідниках), складають первинні документи переважно за допомогою комп'ютерних форм, складання звітності відбувається автоматично. Так, проведення по рахунках бухгалтерського обліку, закриття бухгалтерських рахунків, заповнення головної книги, складання балансу та інших форм звітності виконується програмою. Складання відповідних відомостей та інших звітних реєстрів бухгалтерського обліку формується користувачем за допомогою персонального комп'ютера [5, с. 3007].

До організації обліку із застосуванням автоматизованих інформаційних технологій пред'являється ряд вимог:

- підвищення якості обслуговування апарату управління інформацією щодо стану господарських процесів. Це передбачає автоматизоване виконання функцій обліку та аналізу, а також складання форм річної та періодичної звітності;

- підвищення якості обліку за рахунок розширення аналітичності показників, достовірності та оперативності вихідних даних, запровадження оптимальних методів роботи бухгалтерів з первинними та вихідними документами в режимі «запит-відповідь»;

- покращення організації обліку та зниження його трудомісткості за рахунок автоматизації обліково-аналітичних функцій, і як наслідок, підвищення продуктивності праці працівників облікового апарату [1, с. 175].

З урахуванням функціонального складу завдань, експлуатаційних можливостей сучасних засобів автоматизованої обробки інформації з обліку грошових коштів та вимог, що висуваються до автоматизованих інформаційних систем, можна виділити принципи, на яких мають розвиватися інформаційні системи обліку:

- раціоналізації форм обліку,
- системності,
- цілісності,
- адаптації автоматизованих інформаційних технологій до зовнішнього середовища інтеграції даних,
- банківської організації масивів,
- автоматизації документообігу та інших облікових функцій [2, с. 49].

Найбільш популярною серед програм бухгалтерського обліку вважається комп'ютерна форма ведення бухгалтерського обліку на основі бухгалтерської програми «1С: Підприємство», оскільки вона може застосовуватися на підприємствах різних форм власності та видів діяльності. Дана інформаційна система розрахована на ведення найбільш важливих підрозділів бухгалтерського обліку, в тому числі і обліку грошових коштів.

Склад показників, характеристику та призначення основних первинних документів з обліку грошових коштів наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Склад, характеристика та призначення основних первинних документів з обліку грошових коштів у програмі «1С: Підприємство»

№	Назва документа	Код документа у системі	Місце виникнення	Періодичність поступлення на обробку	Склад реквізитів, що використовуються		Призначення документа
					Заголовна частина	Загальна частина	
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Прибутковий касовий ордер	DB1601	Каса	Щоденно	Назва підприємства, номер прибуткового касового ордера	Дата складання, координуючий рахунок, субрахунок, код аналітичного обліку, сума, код цільового призначення	Оформлення операцій з надходження в касу підприємства коштів з банку, від покупців, від підзвітних осіб, з повернення невикористаних засобів, інших надходжень

Продовження табл. 1

1	2	3	4	5	6	7	8
2	Видатковий касовий ордер	ДВ1602	Каса	Щоденно	Назва підприємства, номер видаткового касового ордера	Дата складання, ко-респондуючий рахунок, субрахунок, код аналітичного обліку, сума, код призначення	Оформлення операцій з видачі коштів із каси підприємства при: здачі готівки в банк; оплаті рахунків постачальників та інших дебіторів; виплаті заробітної плати й інших виплат; видачі коштів у підзвіт підприємства
3	Платіжне доручення	ДВ1603	Фінансовий відділ	Щоденно	Номер платіжного доручення	Дата складання; назва, код, банк платника; назва, код, банк одержувача; дебет, кредит рахунку; сума; призначення платежу	Доручення платника обслуговуючому банку про списання зі свого рахунку зазначеної суми грошей і їхнє одержування на рахунок одержувача
4	Платіжна вимога-доручення	ДВ1604	Фінансовий відділ	Щоденно	Номер платіжної вимоги-доручення	Дата складання; назва, код, банк платника; назва, код, банк одержувача; дебет, кредит рахунку; сума; призначення платежу; сума до сплати	Вимога одержувача грошей до покупця (платника) оплатити вартість наданої йому за договором продукції (робіт, послуг) + доручення платника своєму банку перерахувати з його поточного рахунку певну суму коштів

Закінчення табл. 1

1	2	3	4	5	6	7	8
5	Платіжна вимога	ДВ1605	Фінансовий відділ	Щоденне	Номер платіжної вимоги	Дата складання; назва, код, банк платника; назва, код, банк стягувача; дебет, кредит рахунку; сума;	Застосовується у випадку примусового списання засобів з рахунку платника на підставі виконавчих документів, установлених законами України, рішень податкових органів і визнаних претензій
6	Авансовий звіт	ДВ1607	Підзвітні особи	У міру поступлення	Організація, відділ, посада (професія), П. І. Б., номер авансового звіту, призначення авансу	Дата складання звіту, № проведення, основний рахунок, субрахунок, кореспондуючий рахунок, субрахунок, сума	Звіт про цільове використання коштів або повернення їх назад у касу підприємства працівником, який одержав готівку на відрядження чи господарські потреби
7	Рахунок-фактура	ДВ1608	Сторонні організації	Щоденно	Назва, адреса постачальника; рахунок; назва, адреса обслуговуючого банку; номер рахунку-фактури	Дата складання, вантажовідправник, платник, вантажодержувач, назва ТМЦ, одиниця вимірювання, кількість, ціна, сума	Випишується постачальником на ім'я покупця на кожну партію відвантаженої (або такої, що підлягає відвантаженню за умовами попередньої оплати) продукції, а також за виконані роботи та послуги

Джерело: складено авторами за даними [3, с. 44, 6, с. 91].

Для того щоб виконати рознесення грошових документів по касі і банку потрібно зайти в журнал операцій. Одна з найголовніших переваг бухгалтерської програми перед паперовим обліком –це автоматизація часто повторюваних дій.

Для того щоб ввести документ до журналу операцій, потрібно або натиснути кнопку «Ввести документ» або «гарячі клавіші» «Alt» + F9.

Після того в окремому вікні з'явиться список всіх документів, що пропонуються програмою.

Щодо синтетичних та аналітичних реєстрів, то в програмі «1С: Підприємство» найчастіше за все використовуються «Аналіз рахунка», «Оборотно-сальдова відомість рахунка» (рис. 1) та «Картка рахунка». Дані облікові реєстри автоматично складаються по кожному рахунку, субрахунку на основі введених первинних документів.

В обліковому реєстрі «Картка рахунку» відображаються всі первинні документи окремо один від одного і відразу ж автоматично складаються проводки по даному документу, крім того, наводиться залишок на початок та кінець періоду, обороти за період та залишки після кожної проводки, тобто на підприємстві «Картка рахунку» заміняє журнал господарських операцій. «Оборотно-сальдова відомість» містить для кожного рахунку інформацію про залишки на початок та кінець періоду, а також обороти по дебету і кредиту за встановлений період. «Аналіз рахунка» містить обороти рахунку з іншими рахунками за обраний період, а також сальдо на початок та кінець періоду.

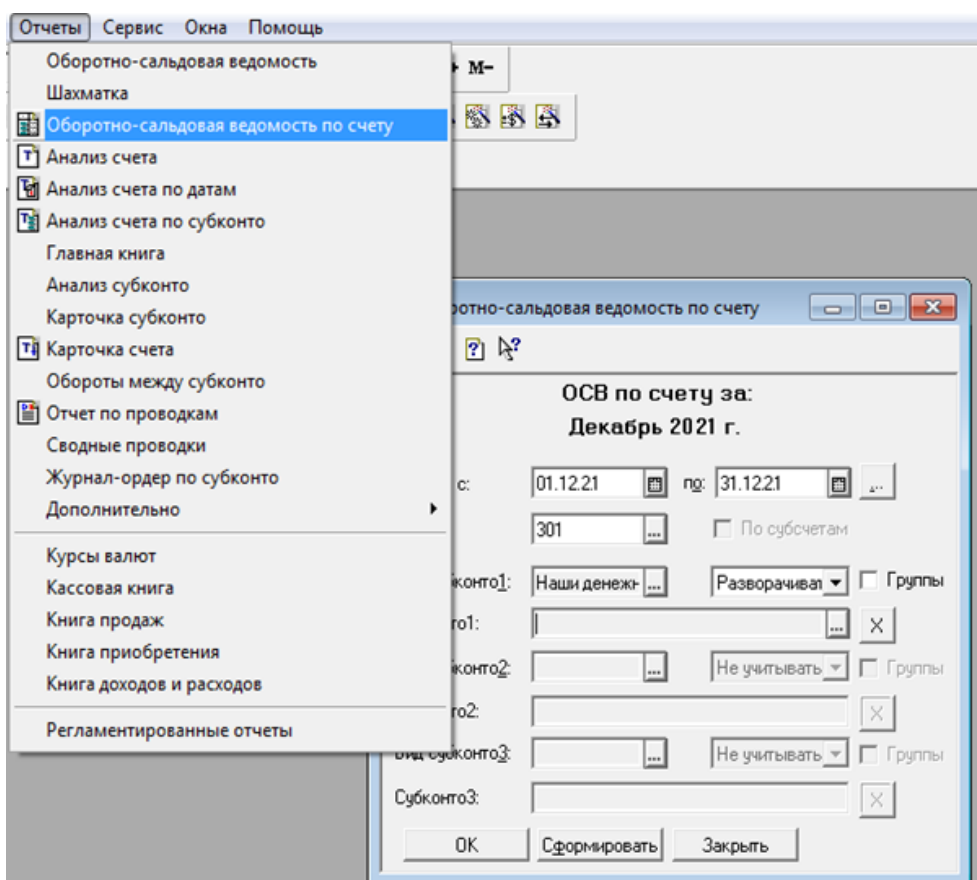


Рис. 1. Формування в програмі Оборотно-сальдової відомості по рахунку 301 «Готівка в національній валюті»

Коли прибутковий ордер буде надруковано необхідно зберегти його в бухгалтерській програмі.

Описана процедура друку, збереження і проведення стосується всіх документів.

При виборі ствердної відповіді запишеться в журналі операцій сам документ помічений жовтим аркушем, і з'явиться наступне вікно із запитанням «Сформувати проводки?».

Після натиснення відповіді «так» програма сформує проводки, де в кредиті стоятиме той рахунок, який був вказаний при заповненні прибуткового ордера.

Якщо відмовитись, то проводки сформовано не буде, проте сам документ збережеться і при бажанні може бути проведений.

При виборі заперечної відповіді вікно з прибутковим ордером зникне, а створений нами прибутковий ордер в журналі операцій не запишеться, проводки також не існуватимуть, навіть якщо ми встигли його роздрукувати.

Для відображення видатків по касі в списку форм документів є «Видатковий ордер». За формою внесення даних цей документ дуже подібний до прибуткового ордера. І порядок його заповнення аналогічний. Він також має друковану форму, яку ви можете надрукувати і дати заповнити тій особі, що отримує гроші.

Проплату з каси безпосередньо представнику постачальника відобразити можна, але якщо така операція – передплата, то в стандартній настройці перша подія за цією операцією не відслідковуватиметься. Ця операція вимагає специфічного юридичного оформлення дорученнями, завіреними нотаріально.

По введеним касовим ордерам автоматично формується касова книга та регламентовані форми звітності.

Облік безготівкових грошових коштів у програмі «1С: Підприємство» на рахунках 30, 31, 32 ведеться в розрізі субрахунків. Програма «1С: Підприємство» дозволяє вести облік як в національній так і в іноземній валютах, тому для фіксації операцій по поточним валютним рахункам у національній валюті здійснюється перерахування іноземної валюти за курсом НБУ, що діє на дату здійснення операцій з іноземною валютою, або дату складання бухгалтерської звітності [7, с. 286].

Щодо документованого оформлення, то для приймання та видачі грошей а також для безготівкового перерахування коштів на рахунках у банку у типовій конфігурації передбачено ряд розрахунково-грошових документів встановленої форми, одним з яких є платіжне доручення (рис. 2).

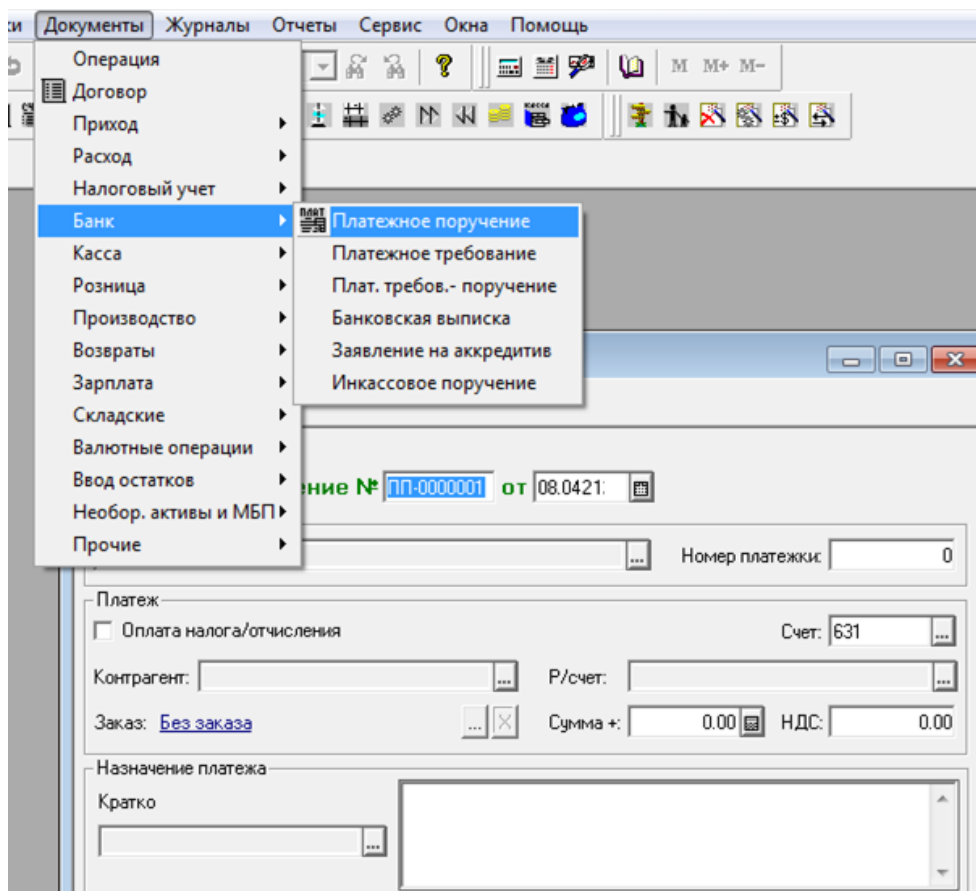


Рис. 2. Формування платіжного доручення в програмі «1С: Підприємство»

Платіжні доручення нумеруються окремо по кожному з поточних рахунків. При проведенні документ «Платіжне доручення» не формує бухгалтерських проводок, оскільки їх формує документ «Банківська виписка».

Вхідна інформація щодо обліку грошових коштів підприємства надходить з різних джерел у вигляді первинних документів, які відображають різноманітні господарські операції, основними з яких є: платіжне доручення, платіжна вимога-доручення, платіжна вимога, реєстр платіжних вимог, прибутковий касовий ордер, видатковий касовий ордер, авансовий звіт тощо.

Крім спеціалізованого програмного забезпечення, для зручності здійснення платежів з поточного рахунка без відвідування банку існує система «Клієнт-Банк».

Зручність системи «Клієнт-Банк» полягає в автоматизованій підготовці таких документів, як платіжне доручення, меморіальний ордер, заява на переказ валюти [8, с. 186]. Вигляд електронних документів, що відображені в інтерфейсі користувача, максимально наближено до паперових, що значно спрощує користування системою. Як і паперові, електронні платіжні документи, що надсилаються до банку, підписують посадові особи підприємства, але замість звичайного використовується електронний підпис, який зберігається на дискетах.

При користуванні системою «Клієнт-Банк» зростає швидкість проходження платежів (якщо операціоніст банку підтверджує електронний документ клієнта відразу при його надходженні до банку). Висока оперативність обумовлена тим, що платіжне доручення в електронному вигляді готують один раз, причому це робить не операціоніст банку, а працівник підприємства. Крім цього, відпадає потреба готувати первинні платіжні документи на паперових носіях. Замість них раз на тиждень готують реєстр електронних документів. Зрозуміло, що відпадає необхідність у щоденних візитах до банку для проведення безготівкових платежів. Це економить час і гроші.

Засоби інформаційної безпеки сучасних систем «Клієнт-Банк» при коректному їх використанні гарантують надійний захист системи від несанкціонованого доступу і модифікації інформації, що передається телефонними каналами зв'язку.

Висновки. Автоматизовані інформаційні технології в обліку дозволяють у межах функцій бухгалтерського обліку повністю регламентувати автоматизоване отримання даних про поточний стан грошових коштів, що є необхідним як для ведення оперативного синтетичного та аналітичного обліку, так і для складання форм бухгалтерської та синтетичної звітності, а також для налагодження системного контролю за перебігом грошових розрахунків. При чому, інформаційні системи дозволяють шляхом автоматизації відповідних процедур економити час не тільки на облік грошових коштів, а й на здійснення безготівкових розрахунків та аналітичну обробку інформації. Використання автоматизованих інформаційних систем дає можливість здійснити ефективний ієрархічний взаємозв'язок різних рівнів управління грошовими коштами на підприємстві. При цьому слід зазначити, що використання інформаційних систем для обліку грошових коштів передбачає підвищення вимог до знань бухгалтерів, щодо варіантів застосування комп'ютерних технологій що є предметом для подальших досліджень.

Список використаної літератури

1. Безверхий К. В., Шигун М. М. Розвиток формату XBRL, як подальший напрямок цифровізації фінансової звітності. *Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". Серія: Економічні науки.* 2021. № 2 (46), Т. 2. С. 83–92.
2. Король С. Я., Ключко А. О. Цифрові технології в обліку і аудиті. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво.* 2020. Вип. 1 (112). С. 170–176.
3. Радіонова Н. Й., Піцик А. П. Особливості обліку безготівкових коштів на підприємстві. *Здобутки та досягнення прикладних та фундаментальних наук XXI століття: матеріали II Міжнародної наукової*

- конференції (м. Рівне, 5 листопада, 2021 р. / Міжнародний центр наукових досліджень). Вінниця: Європейська наукова платформа, 2021. Т. 1. С. 43–45.
4. Рогова Н. Трансформація політики, інструментів і технологій обліку та оподаткування в умовах цифрової економіки. *Фінансовий простір*. 2020. № 2 (38). С. 103–116.
5. Скриньковський Р., Гладун В., Крамар М. Інформаційні технології в організації бухгалтерського обліку на підприємстві. *Traektorîa Nauki – Path of Science*. 2019. Vol. 5. No 2. Pp. 3001–3010.
6. Спільник І. В., Палюх М. С. Бухгалтерський облік в умовах цифрової економіки. *Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації*. 2019. Вип. 1–2. С. 83–96.
7. Сторожук А. Р., Радіонова Н. Й. Особливості аудиту безготівкових розрахунків. *Домінанти соціально-економічного розвитку України в умовах інноваційного типу прогресу: матеріали виступів II Всеукраїнської науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти та молодих учених* (м. Київ, 25 березня 2021 р.). КНУТД, 2021. С. 284–287.
8. Radionova N., Skrypnyk M., Voronkova T. Dual nature of industrial enterprise cost management system. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2019. Vol. 5, No. 2. P. 184–190.